

ÁLLAMI FELSŐOKTATÁSI INTÉZMÉNY
UNGVÁRI NEMZETI EGYETEM
UKRÁN-MAGYAR OKTATÁSI-TUDOMÁNYOS INTÉZET
MAGYAR FILOLÓGIAI TANSZÉK

A VILÁGIRODALOM TÖRTÉNETE XIX. század

Módszertani segédeszköz a harmadik évfolyamos
magyar nyelv és irodalom szakos hallgatók számára

Ungvár- 2023

Magyar Filológiai Tanszék
1963 óta magyarul

**ÁLLAMI FELSŐOKTATÁSI INTÉZMÉNY
UNGVÁRI NEMZETI EGYETEM
UKRÁN-MAGYAR OKTATÁSI-TUDOMÁNYOS INTÉZET
MAGYAR FILOLÓGIAI TANSZÉK**

**A VILÁGIRODALOM TÖRTÉNETE
XIX. század**

**Módszertani segédeszköz a harmadik évfolyamos
magyar nyelv és irodalom szakos hallgatók számára**

Ungvár – 2023

**ДЕРЖАВНИЙ ВИЩИЙ НАВЧАЛЬНИЙ ЗАКЛАД
«УЖГОРОДСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ»
УКРАЇНСЬКО-УГОРСЬКИЙ НАВЧАЛЬНО-НАУКОВИЙ ІНСТИТУТ
Кафедра угорської філології**

ІСТОРІЯ СВІТОВОЇ ЛІТЕРАТУРИ

XIX сторіччя

Методичний посібник для студентів освітньої програми
«Угорська мова і література
(мова навчання фахових дисциплін – угорська)»

Ужгород – 2023

УДК 821.09(100)(075.8)

I-90

Рецензенти:

ІГНАТОВИЧ Олександра — кандидат філологічних наук, доцент кафедри української літератури ДВНЗ «УжНУ».

ГУЛЬПА Діана — кандидат філологічних наук, доцент кафедри угорської філології ДВНЗ «УжНУ».

Історія світової літератури. ХІХ сторіччя. Методичний посібник для студентів освітньої програми «Угорська мова і література (мова навчання фахових дисциплін – угорська) / Уклад. О. Талабірчук. Ужгород: ПП «АУТДОР-ШАРК», 2023. 52 с.

Рекомендовано до друку на засіданні Науково-методичної комісії Українсько-угорського навчально-наукового інституту (протокол № 2 від 23 листопада 2023 р.).

Рекомендовано до друку на засіданні Вченої ради Українсько-угорського навчально-наукового інституту (протокол № 3 від 27 листопада 2023 р.).

TARTALOM

ELŐSZÓ.....	6
AZ ELŐADÁSOK TEMATIKUS LEÍRÁSA.....	7
A GYAKORLATI FOGLALKOZÁSOK TÉMÁI ÉS VÁZLATA	17
KÉRDÉSEK A SZIGORLATHOZ.....	44
A KÖTELEZŐ OLVASMÁNYOK LISTÁJA.....	47
A FÉLÉVZÁRÓ ELLENŐRZÉS ÉRTÉKELÉSI SZEMPONTJAI	50
INFORMÁCIÓS FORRÁSOK AZ INTERNETEN	50

ELŐSZÓ

A Világirodalom története a XIX. században című kurzus célja, hogy megismertesse a hallgatókkal a XIX. századi nyugat-európai és az amerikai irodalom fejlődésének sajátosságait, konkrét művek alapján képet alkosson a romantikus és a realista esztétikáról. A képzés elméleti feladata a nemzeti irodalmak fejlődéstörténetének egy bizonyos szakaszáról alkotott elképzelések bővítése a romantika és a realizmus esztétikai programjaival összefüggésben. Továbbá, kialakítani a hallgatókban, mint leendő magyar nyelv és világirodalom tanároknak a megszerzett ismeretek pedagógiai gyakorlatban történő alkalmazásának képességét optimális általános nevelési, kognitív céllal, saját lelki kultúrájuk önképzéssel történő gazdagítását, munkavégzést, valamint irodalmi és oktatási ismereteik fejlesztését.

A tudományág megköveteli a hallgatóktól, hogy jelentős számú szépirodalmi művet olvassanak el, és megtanuljanak alapvető elméleti információkat. A kurzus sikeres elsajátításához nemcsak a történelmi és irodalmi anyagok ismerete szükséges, hanem a filozófiai és esztétikai gondolkodás is. Kompetenciák, amelyeket a hallgatónak el kell sajátítania a tudományág tanulmányozása során: megértse az elemzett szépirodalmi művek tartalmát, és a tanult elméleti alapokat alkalmazza elemzés során, tájékozódjon a fő- és kiegészítő irodalom korpuszában, az adott tudományág egyes témáiban.

A tantárgy tanulásának eredményeként a hallgatóknak ismerniük kell a romantika és a realizmus sajátosságait; forrásaikat, kapcsolatukat az irodalom korábbi és későbbi irányzataival; ezen irányokat képviselő művek műfaji és művészi sajátosságait; a nemzeti irodalmak jelentős alakjait, alkotói teljesítményüket; képesnek kell lenni megkülönböztetni a romantikus és a realista irodalom jellegzetes vonásait, megkülönböztetni a romantika és a realizmus stílusjegyeit az önállóan olvasott művekben, elemezni a romantika és a realizmus stilisztikai sajátosságait a művekben.

AZ ELŐADÁSOK TEMATIKUS LEÍRÁSA

1. TARTALMI MODUL

A romantika mint irodalmi és művészeti irányzat a német, az angol, a francia, a lengyel és az amerikai irodalomban

1. Az előadás témája: A romantikus irány és stílus Európa és az USA irodalmában és művészetében a 19. század első felében

1. A "romantika" kifejezés, a romantika jelentése Európa szellemi életében.
2. A XIX. század két fő művészeti rendszere - romantika és realizmus. A romantika mint meghatározó európai művészeti irány a XIX. század első felében, a realizmus a második felében.
3. A romantika nemzeti, műfaji, kronológiai változatai. A függetlenségi háború Amerikában 1775–1783, francia polgári forradalom 1789–1794, napóleoni háborúk, ipari forradalom Angliában, mint a romantika történelmi előfeltételei. A romantika fejlődése a restauráció időszakában (1815–1830) és az 1930–1940-es években.
4. A romantika filozófiai alapjai (természetes ember fogalma, természetkultusz, J.-J. Rousseau civilizációkritikája; J. G. Herder folklorizmusa, I. G. Fichte abszolút „én” fogalma).
5. A szentimentalizmus és a preromantika mint a romantika megjelenésének esztétikai előfeltétele. A romantika világnézeti pozíciói: a világkép és a romantikus dichotómia fogalma, antropocentrikus fogalom (személyi kultusz). A romantika esztétikája a klasszicizmussal szemben: a szubjektív-lírai elv felsőbbrendűsége, a képzelet és az inspiráció aktív szerepének hangsúlyozása, a szimbolizmus, a mítoszteremtés, a historizmus, a „helyszín”, a folklorizmus, a művészetek szintézise.

2. Az előadás témája: A német romantika fejlődésének dinamikája és sajátosságai

1. A romantika mint alkotói módszer és irodalmi irányzat.
2. A jénai iskola: a képviselők kreativitásának sajátosságai. A Novalis kreativitása. F. Hördelrin művészi eredményei.
3. Heidelbergi iskola. Az erkölcsi, vallási, filozófiai, esztétikai irányelvek változása. A kreativitás filológiai természete. A. von Arnim és C. Brentano népdalgyűjteménye, a Grimm testvérek meséi.
4. Drezdai és Berlini romantika. Késő német romantika. H. von Kleist világnézeti tragédiája. A mű fő témája egy erős, magányos ember sorsa egy ellenséges világban. Kleist drámaíró újítása (*Broken Jug, Penthesilea*). A Chamisso *Peter Shlemihl különös története*: a hamis és az igaz értékek problémája; fantasztikus valóság.
5. Az E.T.A. Hoffmann alkotó- és életútja. A "zenészek" és a "filiszterek" világa az *Az arany virágcserep* című novellában. Fantázia, szimbolizmus és groteszk a novellában, művészi funkciójuk. *A Murr kandur életszemlélete* című regény. A társadalmi valóság szatirikus ábrázolása a *Kis Zaches* című mesében.
6. H. Heine. A kreatív út kezdete. Dalok könyve és romantikus karaktere. A ciklusok tematikai és műfaji stílusjegyei: *Az ifjúság szenvedése, Lírai Intermezzo, Vissza a szülőföldre, Északi-tenger*. A lírai hős képének alakulása, a romantikus szerető képének átalakulása. Az 1930-as évek újságírása és költészete: a romantika és az utópikus szocializmus szintézise. A kreativitás utolsó időszak, a *Romancero* gyűjtemény, szubjektív és lírai karaktere. H. Heine és a világirodalom.

3. Az előadás témája: Az angol romantikus irodalom fejlődése

1. Az angol romantika sajátosságai és főbb állomásai. Korai angol romantika, W. Blake munkássága. W. Blake költészetének miszticizmusa és vizionarizmusa, antiracionalizmusa és szenzualizmusellenessége. A kontraszt és az egység mint szerkezeti alapelvei a *Az ártatlanság dalai* és a *A tapasztalat dalai* ciklusokban. Az élő és élettelen természet képeinek szimbolikája.

2. "Tavi iskola". Előszó W. Wordsworth *Lírai balladáihoz*, mint a romantika kiáltványa Angliában. W. Wordsworth dalszövegeinek fő témái és motívumai: a hazatérés motívuma, mint az angol nemzettudat meghatározó tényezője. A mindennapi élet poetizálása, az urbanizáció elutasítása, a nézetek demokratizálása (*Heten vagyunk, Lucy Grey, Sorok az tinterni apátság fölött, Michael*). Táj- és természetfilozófiai dalszövegek, W. Wordsworth szonettjei. A költői kép vizuális sajátossága és pontossága (*Sárga nárcisz*). A költői nyelv egyszerűségére való törekvés. A *The Prelude* című költemény a művész filozófiai és költői önéletrajza.
3. S.T. Coleridge. A képzelet szerepe a művész esztétikájában. Eszmék az ember és a természet kapcsolatáról, a képzelet és az elme problémájáról, a művészet nyelvéről. *Rege a vén tengerészről*: a kompozíció jellemzői, a szimbolizmus és a moralizmus, a bűnözés, a büntetés és az engesztelés témája, a romantikus kontraszt alkalmazása, balladavers. A gondolkodás töredezettsége (befejezetlen versek *Christabel, Kubla Khan*).
4. J. G. Byron a romantikus korszak költő-szimbóluma. Polémia a modern irodalmi elittel az *Angol bárdok és skót bírálók* című satírjában. Parlamenti tevékenység, beszédek a ludditák védelmében. Társadalmi élet, botrányos hírnév, gondok a családi életben és kényszerű távozás Angliából. Élet Svájcban és Olaszországban, a Carbonari segítése.
5. A *Childe Harold zarándokútja* című költeménye egy új, "byroni" hős alkotása, egy fiatal utazó, aki tele van élettel és vágyakozással. A szerző képének, a lírai elvnek a szerepe a műben. A lírai-epikai versműfaj fejlődése a „keleti regényekben” a romantikus lázadás apoteózisa (*A gyaur, The Corsair, Lara, Az abydosi menyasszony, Parisiana, Mazeppa*). Egy új típusú hős – egy aktív harcos, aki képes szenvedélyes szerelemre. A cselekménymotívumok és szituációk hasonlósága poétikai különbségekkel. Byroni modell a 19. század első felének romantikus verseiben.
6. P.B. Shelley. Lázadás, idealista-utópisztikus nézetek, megvalósításuk a költészetben (*Mab Királynő, Dal Anglia férfiaihoz*). Magas pátoasz, szimbolizmus

és allegorikusság a *A megszabadított Prometheus* című drámában; a mitológiai kép átalakulása, a despotizmus feletti győzelem keresztény motívuma a gyűlölet legyőzésének rovására. P.B. Shelley dalszövegeinek tematikus változatossága, hitvallása és filozófiai absztrakciója.

7. J. Keats. A természet és a művészet témája a műveiben (*Óda egy csalogányhoz, Óda egy görög vázához*). Az ókori és reneszánsz hagyományok szerepe. A szépség és harmónia kultusza, az érzések kifejezésének vágya, J. Keats költészetének plaszticitása.
8. M. Wollstonecraft Shelley. A *Frankenstein, avagy modern Prometheus* című regény a felvilágosodás és a gótikus regény hagyományainak ötvözeteként. A tudós felelősségének problémája nemcsak az emberiség, hanem a teremtménye iránt is. Regény-figyelmeztetés. A főszereplő két személyiséget egyesít: egy felvilágosult típusú tudós-racionalistát és egy romantikus-individualistát, akit elárasztanak a szenvedélyek. A szerző polémiája mindkét gondolkodásmóddal.
9. W. Scott munkássága. A kreativitás első korszaka a folklórgyűjtés (*Songs of the Scottish Border*), az ezek alapján romantikus versek alkotása (*Az utolsó regős éneke, A tó asszonya*): a középkor dicsőítése, szépirodalmi elem, helyi íz.
10. W. Scott történelmi regénye. A gótikus regény szerepe a műfaj kialakulásában. W. Scott történelmi regényének szerkezeti jellemzői. A regények (*Waverly, Rob Roy, Puritánok utódai* stb.) középpontjában egymásnak ellentmondó történelmi események (háborúk, felkelések, politikailag instabil korszakok) állnak. A kép fő témája az egyén sorsa a történelmi kataklizmák során. W. Scott regényei központi szereplőjének szerepe és helye a történelmi konfliktusban (*Ivanhoe*). Valós történelmi személyek és szerepük a cselekmény alakulásában. A nép szerepe a történelemben, e probléma értelmezési sajátosságai az angol irodalomban. A folklór szerepe a képalkotásban. A történelmi ízteremtés eszközei, a hazai jelenetek, történelmi részletek szerepe. W. Scott és a világirodalom.
11. A Brontë nővérek munkássága (E. Brontë *Üvöltő szelek*, Ch. Brontë *Jane Eyre*).

4. Az előadás témája: A francia romantikus irodalom

1. A francia romantika nemzeti sajátossága. A romantika korai szakasza Franciaországban. A romantikus esztétika kialakulása Madame de Staël és François-René de Chateaubriand. A kereszténység, a lovagi kultúra és a folklór felfogása a romantikus világkép tényezőiként. A kereszténység dicsőítése *A kereszténység géniusza* című értekezésben. A "természetes" ember rousseau-i ideáljának kudarca és a keresztény hit esztétizálása az *Atal* és a *Rene* regényekben. Önéletrajz a *René* című történetben, egy romantikus hős megalkotása, aki ellentmondásban van a társadalommal és elnyomja a "világi bánat".
2. Francia romantikus költészet (Alphonse de Lamartine, A. de Vigny, A. de Musset, V. Hugo). A költői nyelv helyreállítása. A. de Lamartine az első francia romantikus költő. A lírai hős, A. de Lamartine melankóliája (*Költői meditációk*). A magány motívuma és a hangszín őszintesége A. de Lamartine lírai elégiáiban (*Magány, Tó*). A filozófia, a vallás és a költészet szintézisére való törekvés a kreativitásban (*Isten, Ember, Angyal bukása*). A. de Vigny költészetének drámai és epikus karaktere, vonzódás a szerepjátékos lírai hősökhöz (*Eloa, Mózes*). Istenharc téma A. de Vigny szövegében. A sztoikus csend eszménye a Farkas halála című versében. A byroni romantika ironikus értelmezése, A. de Musset (*Éjszakák*) szövegében a költő képe. V. Hugo költészetének ritmikus gazdagsága. Festőiség és romantikus egzotikum a *Keleti motívumok* kollekcióban. A ritmusok, strófák és színek sajátosságai. Az intim szövegek dominanciája, a lírai elem növekedése (*Őszi levelek, Alkony dalok, Belső hangok, Elmélkedés*). Polgári és hazafias dalszövegek, politikai motívumok (*Alkonyat-dalok, A szörnyű év, Megtorlás*). Az ember formációjában és a haladás felé haladva, mint V. Hugo *A korok legendái* című gyűjteményének főszereplője.
3. Francia romantikus lélektani regény (Madame de Staël *Corinne*, George Sand *Indiana*). A pszichológiai elemzés új módszerei. A „korbetegségek” témája központi szerepet játszik A. de Musset regényében. Történelmi regény (A. de Vigny *Saint-Mar*, A. Dumas kaland-történeti regényei). W. Scott hagyományainak utánzása és

- átalakítása A. de Vigny *Saint-Mar* című regényében. Az erkölcsi haladás gondolata, mint a történelem legmagasabb törvénye (*Saint-Mar*), mint út V. Hugo regényeihez.
4. V. Hugo a franciaországi romantikus mozgalom vezetője és teoretikusa. Előszó a *Cromwell* című drámához, mint a francia romantika kiáltványa. Oppozicionalizmus a klasszicizmussal kapcsolatban, a normativitás és a műfaji hierarchia tagadása. A kontraszt mint a romantikus irodalom alapja. A groteszk elmélete. A líra, az epika és a dráma eredetének történeti fogalma.
5. V. Hugo (*Ernani*, *Ruy Blas*) romantikus drámájának sajátossága: a dráma demokratizálódása, dinamizmusa, kontrasztja. A fő konfliktus egy közember és egy arisztokrata vagy uralkodó között van. A történelmi haladás témája a *Notre-Dame de Paris* című regényben. A regény historizmusának sajátossága: kompozíció, képrendszer, romantikus hős fogalma, szimbolika, groteszk a regényben, a sors témája. Kontrasztok poétikája a regényben.
6. A *Nyomorultak* többszólamú regényként, epikus regényként. V. Hugo társadalmi problémák és politikai nézetek refleksiója a regényben. V. Hugo etikai koncepciója, mint a mű ideológiai alapja, az erkölcsi lecke értelme. A *Nyomorultak* mint "a lélek eposza". A regény publicisztikája, a szerző kitérőinek szerepe. Kitalált események összefüggése valós történelmi háttérrel.

5. Az előadás témája: A romantika korszakának amerikai irodalma

1. Szociokulturális helyzet az USA-ban a XIX. század elején. Az amerikai romantika feladatai és sajátosságai. A romantika fejlődésének fő szakaszai az USA-ban. A korai amerikai romantika optimizmusa és "nativizmusa". A nemzeti művészeti hagyományok keresése. A patriarchális Amerika romantikus poetizálása és az amerikai kortársak ironikus kigúnyolása W. Irving munkáiban (*Rip Van Winkle*, *The Legend of Sleepy Hollow*). A régi és az új világ kulturális hagyományainak ötvözése W. Irving munkásságában. *Alhambra* kollekció: a hazai terv és a feltételes-romantikus kombinációja. W. Irving romantikus poétikájának sajátosságai.
2. J. F. Cooper, a regényformák sokfélesége a szerző munkásságában (történelmi, tengerészeti, satirikus, utópisztikus, társadalmi és hétköznapi regények). A fő

témák: a határ, a szabadságharc, a tenger. A burzsoá Amerika elutasítása, az amerikai Nyugat idealizálása, a haladás abszolút értékében való romantikus kétség és a "természetes ember" képe a Bőrharisnyáról szóló pentológiában. Alternatíva keresése a polgári társadalommal szemben a szabadságharc hőstetteiben, a tengeri elemekben és az európai történelemben. Tájékoztató W. Scotthoz. A művészi részletek funkciói a regények poétikájában.

3. H. W. Longfellow munkássága. A *Hiawatha ének* című eposz: költői nyelv, vers nagysága. Az indiai téma humanista értelmezése a *Hiawatha ének*-ben. A mű folklór alapjai. A természet témája a *Hiawatha énekében*.
4. A transzcendentizmus mint az optimizmus irodalmi és filozófiai irányzata, az „önmagunkba vetett bizalom” tanítása (R. Emerson, G. Thoreau). A transzcendentisták "tanyájának" erkölcsi és filozófiai utópiája. Az ember egyedül a természettel G. Thoreau *Walden* című regényében.
5. Edgar Allan Poe. Racionalizmus, elemző megközelítés és érdeklődés a misztikus és a rendkívüli iránt. Az E.A. Poe polémiája a transzcendentistákkal. A művész esztétikai alapelvei: a "teljes hatásra", az olvasóra gyakorolt érzelmi és pszichológiai hatásra összpontosítanak (*A kreativitás filozófiája, Költői elv*). A szépség művészeti tárgyként való felfogása, az elme domináns szerepe létrehozásában. Az E.A. Poe dalszövegeinek újítása (*The Raven, Ulyalum, Annabel Lee*), szuggesztivitása, metaforikussága, a kronotóp konvencionálissága, muzikalitása. Tematikai homogenitás: egy szép nő halála, egy elérhetetlen ideál keresése.
6. E.A. Poe novelláinak műfaji-tematikus eredetisége, érzelmek és logika, valóság és fantázia, ijesztő és komikus kombinációja az író művészi stílusának jellemzője. Egy személy pszichológiai határállapotainak tanulmányozása "szörnyű" novellákban ("arabeszkék"): *The Fall of the House of Usher, William Wilson, The Black Cat, The Fall and the Pendulum*. Groteszk és szatirikus novellák: *Diler, Beszélgetés a múmiával*. A detektív műfaj alapelveinek kidolgozása: *Gyilkosság a Morgue utcában, Az ellopott levél, Az aranybogár*. A tudomány fantasztikus novellákban: *A történet a léggömbbel, Hans Pfaal rendkívüli kalandja*.

7. A késő-amerikai romantika, kifejezése N. Hawthorne és H. Melville műveiben. N. Hawthorne rövidpróza allegorizmusa. Romantikus és realiztikus vonások kombinációja H. Melville *Moby Dick, avagy a fehér bálna* című regényében.

6. Az előadás témája: Az olasz romantika

1. Az olasz romantika általános jellemzői. 1797–1815 év irodalma.
2. U. Foscolo kreativitása. A *Jacopo Ortis utolsó levelei* című regény.
3. 1816–1848 év irodalma. Alessandro Manzoni történelmi dráma és történelmi regény szerzőjeként.
4. Giacomo Leopardi a romantika korszakának legjelentősebb olasz költője. Munkásságának vezérmotívumai az *Olaszországba, Dante emlékművéhez, Angelo Maiához, Paolina nővér esküvőjéhez* című verseiben. Leopardi filozófiájának kifejezése az *Operette morali* gyűjteményben.

2. TARTALMI MODUL

A realizmus mint művészeti irányzat az európai országok és az USA irodalmában

1. Az előadás témája: A XIX. század 2. felének irodalma: általános jellemzők, irodalmi irányok, stílusok

1. Realizmus a festészetben és a zenében.
2. A realizmus mint esztétikai kategória és művészeti rendszer a modern irodalmi diskurzusban.
3. A realizmus műfajai.
4. A realista regényműfaj.

2. Az előadás témája: Az angol realizmus általános jellemzői

1. A viktoriánus korszak légköre és tükröződése a realista írók műveiben. Az angol realizmus korszakolása.
2. Az angol realista regény és képviselői.
3. C. Dickens kreatív fejlődésének fő tendenciái.
4. W. Thackeray kreativitásának szakaszai.

5. Nőírók Gaskell, G. Eliot. Thomas Hardy.
6. *A tiszta nő* a "karakterek és környezet" regénye. Téma, probléma. Képrendszer, a tárgyi-térvilág képe. A regény pszichológiája.
7. A viktoriánus költészet (Tennyson, Robert és Elisabeth Browning, a preraffaeliták és a századvég költői).

3. Az előadás témája: A XIX sz. második felének francia irodalma. A francia realizmus általános jellemzői. A modern költészet kezdete. Századvég, dekadencia, szimbolizmus

1. A Parnasse. Théophile Gautier, Leconte de Lisle, François Coppée, Anatole France.
2. Stendhal, Prosper Mérimée, O. de Balzac, Émile Zola, Guy de Maupassant, Gustave Flaubert munkássága. Stendhal regényének újítása. A *Vörös és fekete* című regény a *19. század krónikája* alcímmel.
3. *Bovaryné* H. Flauberttől, mint a realista lélektani regény új típusa.
4. J. Verne a tudományos-fantasztikus próza megalapítójaként.

4. Az előadás témája: A német realizmus

1. Svájci próza (Keller).
2. A novella (Theodor Storm).
3. A nagyvárosi regény. T. Fontane *Frau Jenny Treibel* című regénye: téma, problémák, képrendszer. Az írói stílus jellemző vonásai.

5. Az előadás témája: Az amerikai irodalom a realizmustól a naturalizmusig

1. Az amerikai realizmus esztétikai tényezői.
2. Az abolicionista irodalom hagyományai.
3. G. Beecher-Stowe, Mark Twain, O. Henry munkássága.
4. Mark Twain regényének jelentősége.

6. Az előadás témája: Új európai dráma: skandináv-belga párbeszéd (Maurice Maeterlinck, Henrik Ibsen)

1. Az „új dráma” jellemzői: új kérdések, új hős.
2. Új színpadi nyelv keresése.

3. Henrik Ibsen dramaturgiája.
4. Maurice Maeterlinck kreativitása az „új dráma” kontextusában.

A GYAKORLATI FOGLALKOZÁSOK TÉMÁI ÉS VÁZLATA

1. TARTALMI MODUL

1. Gyakorlati foglalkozás témája:

ROMANTIKUS KÉT VILÁG E.-T.-A. HOFFMANN NOVELLÁIBAN *A KIS ZACHES, MÁSNÉVEN CINÓBER* ÉS *AZ ARANY VIRÁGCSERÉP*.

E.T.A. HOFFMANN *MURR KANDÚR ÉLETSZEMLELETE* REGÉNYE

1. Hoffmann romantikus szemléletének sajátosságai.
2. *A kis Zaches, más néven Cinóber* c. novella szatirikus és mitológiai tartalma. Jó erők és szerepük a mesében. A filiszterek világának ábrázolása.
3. *Az arany virágcserep* novellának fő problematikája, filozófiai eszméje. A reális világ és a fantasztikus világ együttélése. Tündérek és varázslók képei.
4. A *Murr kandúr életszemlélete* c. regény megírásának története. A regény szatirikus irányultsága, társadalmi kérdései. A romantikus esztétika mint a regény művészi alapja. A romantikus irónia szerepe a regényben.

MÓDSZERTANI SEGÉDANYAG:

Hoffmann világa egy különleges művészi világ, amelyet a szerző erőteljes fantáziája teremtett meg. Figyelmének középpontjában szinte mindig két világ – a romantikus és a mindennapi, az illuzórikus és a valóságos – szembenállása állt. Az író szerint a *A kis Zaches, más néven Cinóber* egy "tündérmese a valóságról", amelyben saját filozófiai elképzelését mutatta be az emberi élet értelméről. A mesében a cselekmény egy mesebeli országban - a Kerpesi fejedelemségben - bontakozott ki. A hősök között voltak varázslók, tündérek, akik befolyásolták a hétköznapi emberek életét. A szerző a kétszintű cselekvés technikáját alkalmazta, hogy rávilágítson a valós németországi élet problémáira. Hoffmann hősei két táborra oszlanak – filiszterekre és kreatív személyekre. A filiszterek olyan emberek, akik teljesen elégedettek az élettel és mindennel, ami körülvette őket; nem tudtak és nem is akartak tudni magas impulzusokat. Ők a valódi világ tulajdonosai és lakói, amelyben csak az élet magas értékelték, és minden más értéktelen volt számukra. Mindezek a karakterek meglehetősen prózai, realizisztikus, lélektelen és korlátozott

emberek, életük unalmas és érdektelen. Egy ilyen „beteg társadalom” a Zaches kialakulását eredményezte, akik elvesztették morális és erkölcsi irányultságukat.

Határozza meg a szerző világgképének természetét és hatását a művek cselekményére! Milyen szerzői ötletek tárják fel az olvasott mesék cselekményét? Hasonlítsa össze Balthazar és Anselmus képeit. Bizonyítsa be, hogy a Hoffmann által ábrázolt konfliktus romantikus. Adja meg Hoffmann kétféle karakterének értelmezését – a „filiszterek” és a „kreatív személyek”.

Szakirodalom:

1. Hoffmann E.T.A. Az arany virágcserep. Internetes forrás: <https://mek.oszk.hu/01200/01265/01265.pdf>.
2. Bartha Judit. A szerző árnyképe. Romantikus költőmítosz Kierkegaard és E. T. A. Hoffmann alkotásesztétikájában. Bp., L'Harmattan, 2008.
3. Lovizer Lilla. Figuralitás, intertextualitás és szubjektivitás E. T. A. Hoffmann Az arany virágcserep című művében. In: Szövegek között 22., 2020, pp. 25-62. Internetes forrás: <https://acta.bibl.u-szeged.hu/76549/>.
4. Világirodalom. Főszerk. Pál József. Bp., Akadémiai kiadó, 2012.
5. Давиденко Г.Й., Чайка О.М. Історія зарубіжної літератури ХІХ – початку ХХ століття: навч. посібник. К.: Центр учбової літератури, 2007.
6. Наливайко Д.С., Шахова К.О. Зарубіжна література ХІХ сторіччя. Доба романтизму: підручник. Тернопіль, 2001.

2. Gyakorlati foglalkozás témája:

J. G. BYRON *CHILDE HAROLD ZARÁNDOKÚTJA* CÍMŰ KÖLTEMÉNYE, MINT ÚJ TÍPUSÚ VERS

1. J. G. Byron költői koncepciójának kialakulása. A byronizmus, mint a világnézet egy fajtája.
2. A *Childe Harold zarándokútja* című költemény műfaji sajátossága.
3. A költemény újítása.

4. Childe Harold ábrázolása. A szerző jellemzői, a byroni hős vonásai, a „világbanat” fogalma. Childe Harold utazási útvonala, a legélénkebb benyomások és elmélkedések.

MÓDSZERTANI SEGÉDANYAG:

A *Childe Harold zarándokútja* című költemény Byron munkásságának új állomása lett. A szereplő és a szerző belső világán keresztül feltárnak az ókor és a modern idők hőstettei és a modern idők tragikus problémái egyaránt. A "magas" stílushoz ragaszkodva, az absztrakt és magasztos képeket preferáló Byron olyan személyes és szenvedélyes hangvételű költeményt ír, hogy azóta az ember sorsát az egyetemes folyamat részének tekintik.

A költeménynek egy utazónapló formája van, amelyet két ember ír: maga a szerző és hőse. Egy életrajzi szereplő első sorai után a költemény hőсібől már csak név válik, kiszorítja őt a szerző, és a mű végére szinte megszűnik köztük a távolság.

Az emberek megismerésének vágya, a valósággal való elégedetlenség, a szellemi képességek és ereje próbára tett kísérlete – ezek Childe Harold zarándoklatának céljai, amelyek magához Byronhoz is közel álltak. Harold csalódottsága és szomorúsága nem megsebzett egóján, családi konfliktusain, boldogtalan szerelmén és egyéb személyes indítékán múlik, amelyek jelentős szerepet játszanak elődeinél az irodalomban. Byron hőse nem kezd harcba a társadalommal, de tétlensége, töprengése nem a passzivitás álláspontja. Childe Harold, mint művészi kép fő jellemzője a hiányosság, a hős úgy van kialakítva, hogy tükrözze az új idő emberének öntudatra ébredésének pillanatát, aki kezdi érezni a történelmi változások következményeit önmagában és az emberi életben körülötte, és felismerni azokat a tragikus ellentmondásokat, amelyek a modernitás jellemzői voltak.

Byron kérdéseket tesz fel a társadalmi fogyatékoságok és a nemzeti hanyatlás okairól, elgondolkodik a történelmi folyamat ellentmondásain és rejtélyein, de mély elégedetlenségét fejezi ki önmagával és munkája értelmén elmélkedik.

Childe Harold képe egy teljesen új hős képeként került be a világirodalomba, akit az irodalom korábban nem ismert. A romantika korszakának fiatal nemzedékének művelt részének legjellemzőbb vonásait testesíti meg. Byron maga is kijelentette, hogy hősét "olyannak, amilyen" most és ebben a valóságban szeretné megmutatni, bár "szebb és valószínűleg könnyebb lenne vonzóbb embert ábrázolni".

Miben rejlik J. Byron mint személy és mint költő eredetisége? Magyarozza el a „byronizmus” és a „byroni hős” fogalmát.

Szakirodalom:

1. Tótfalusi István. Byron világa. Európa Könyvkiadó, 1975.
2. Tóth Árpád. Childe Harold indulása. Internetes forrás: <https://www.arcanum.com/hu/online-kiadvanyok/Verstar-verstar-otven-kolto-osszes-verse-2/toth-arpad-1CABE/versforditasok-1D717/childe-harold-indulasa-1D774/>.
3. Világirodalom. Főszerk. Pál József. Bp., Akadémiai kiadó, 2012.
4. Yoinoyich Géza. Az angol irodalom története. Internetes forrás: http://real-eod.mtak.hu/7731/2 /MTA_Konyvek_112663.pdf.
5. Szerb Antal. A világirodalom története. Budapest, Magvető Könyvkiadó, 1962.
6. Давиденко Г.Й., Чайка О.М. Історія зарубіжної літератури ХІХ – початку ХХ століття: навч. посібник. К.: Центр учбової літератури, 2007.
7. Наливайко Д.С., Шахова К.О. Зарубіжна література ХІХ сторіччя. Доба романтизму: підручник. Тернопіль, 2001.

3. Gyakorlati foglalkozás témája:

M. SHELLEY *FRANKENSTEIN AVAGY MODERN PROMETHEUS* CÍMŰ REGÉNYE A FELVILÁGOSODÁS ÉS A GÓTIKUS REGÉNY HAGYOMÁNYAINAK ÖTVÖZETEKÉNT. A MŰ VIZUÁLIS ÉRTELMEZÉSEI A FILMMŰVÉSZEZETBEN

1. M. Shelley *Frankenstein avagy modern Prometheus* című regény írásának története.
2. A tudós felelősségének problémája nemcsak az emberiség, hanem a teremtménye iránt is. Regény-figyelmeztetés.

3. A főszereplő két személyiséget egyesít: egy felvilágosult típusú tudós-racionalistát és egy romantikus-individualistát, akit elárasztanak a szenvedélyek. A szerző polémiája mindkét gondolkodásmóddal.

4. M. Shelley *Frankenstein avagy a modern Prometheus* c. regényének a modern filmiparban való értelmezésének lehetőségei. A regény eredeti szövegének kölcsönhatása a filmrendezők kreatív látásmódjával.

MÓDSZERTANI SEGÉDANYAG:

A *Frankenstein, avagy a modern Prometheus* M. Shelley angol író regénye, amelyet 1818-ban írt. Ez volt az első alkotása, amely, ahogy az idő mutatta, élete fő műve lett. A regény két erőteljes hagyományt egyesített. Először is a felvilágosodás problémafilozófiai regényének hagyományát, amely Nyugat-Európában már nem volt népszerű, de amelyen Shelley, a híres publicista, filozófus és regényíró, William Godwin lánya, aki arról álmodozott, hogy a követelményeknek megfelelően átstrukturálja az életet, nőtt fel. Másodszor pedig, hogy életbe lépett a több évtizeden át nagy népszerűségnek örvendő "gótikus" regény hagyománya, amely ismeretlen sötét erőkről mesélt, akik bajokkal, sőt halállal fenyegették az emberiséget.

A felvilágosodás embere számára a „gótika” szó a barbár szinonimája volt. De a 18. század második felének angol szerzői számára a gótika nemcsak a középkort, a babonát és a félelmeket jelentette, hanem a képzeletet, a fantáziát is, amit a felvilágosítók kitartóan az elmének tulajdonítottak, kizárva a művészetben az irracionálist. Ezek az "elnyomott", a bécsi iskola fogalmaival élve az emberi lélek megmagyarázhatatlan készletét keresték a kiutat, ami részben megmagyarázza a 18. század végi gótika fellendülését.

A romantika előtti kor gótikus regényeinek szerzői az ember gyengeségét, törékeny lelkét minden tapasztalással, félelemmel és kétségbeeséssel együtt látták. Ennek eredményeként a regényekben szellemek, démonok és a mágia jelenléte jelenik meg, amely az ember mindenhatóságából és a világ uralkodásához való jogából való kiábrándulás szimbóluma. Mary Shelley regényének szövegében bizonyítékot találhatunk arra, hogy a szerző érezte kora okkult eszméinek hatását,

különös tekintettel a szabadkőművességre. A *Frankenstein, avagy a modern Prometheus* című regény címe a szabadkőművesekhez való utalásnak tekinthető: a franke németül "szabad", a Stein "kő". Hős regénye, Victor Frankenstein szívesen olvasta alkímistákat: Cornelius Agrippa, Paracelsus és Nagy Albert műveit. A *Frankenstein, avagy a modern Prometheus* című regényben a gótika és a romantika kölcsönhatása a szöveg minden szintjén megtörténik. A kompozíciós elve a romantikához áll közelebb, a gótika formailag háttérként van jelen.

Szakirodalom:

1. Péter Ágnes. Angol romantika – Esszék, naplók, levelek. Bp., Kijárat Kiadó, 2003.
2. Séllei Nóra. Lánnnyá válik, s írni kezd – 19. századi angol írónők. Debrecen, Kossuth Egyetemi Kiadó, 1999.
3. Szegedy-Maszák Mihály. Kubla kán és Pickwick úr - Romantika és realizmus az angol irodalomban. Bp., Magvető Könyvkiadó, 1982.
4. Szerb Antal. A világirodalom története. Bp., Magvető Könyvkiadó, 1962.
5. Világirodalom. Főszerk. Pál József. Bp., Akadémiai kiadó, 2012.
6. Давиденко Г.Й., Чайка О.М. Історія зарубіжної літератури ХІХ – початку ХХ століття: навч. посібник. К.: Центр учбової літератури, 2007.
7. Наливайко Д.С., Шахова К.О. Зарубіжна література ХІХ сторіччя. Доба романтизму: підручник. Тернопіль, 2001.

4. Gyakorlati foglalkozás témája:

ROMANTIKUS VILÁGKÉP V. HUGO A PARIZSI NOTRE-DAME, A NYOMORULTAK CÍMŰ REGÉNYEIBEN

1. *A parizsi Notre-Dame* c. regény megírásának és kiadásának története. A mű helye V. Hugo örökségében.
2. A székesegyház képének kompozíciós szerepe. Az antitézis, mint a műalkotás fő módszere. A jó és a rossz harca a regényben: a probléma aspektusai.

3. Quasimodo képe. Esmeraldával való kapcsolatának története. A szerelem sokrétű témája.
4. A tömeg ábrázolása és jelentése a regényben.
5. V. Hugo *A nyomorultak* c. regényének képrendszere. A regény filozófiája és szentimentalizmusa.

MÓDSZERTANI SEGÉDANYAG:

A parizsi Notre-Dame a 19. század egyik legjobb történelmi regénye, romantikus stílusban íródott 1830-ban, és 1831-ben jelent meg. A történelmi-romantikus regény létrejötte egybeesett az 1830-as forradalom előkészítésével, hiszen a mű belső tartalma sajátos, az a háttér, amelyre a főszereplők drámája kibontakozott, az emberek növekvő elégedetlensége és lázadása. Az XIX század első felében Franciaországban az építészeti emlékek lerombolásának egész kampánya nőtt ki, ezért az író művet írt a középkori épületek védelmében. Hugo célja, hogy átadja a történet szellemiségét, hangulatát. De ennél is fontosabb, hogy az író kiemelje a jó és a rossz örök harcát, amellyel három fiatal szerelmét sikerült feltárnia. Az író képet festett a 15. századi párizsi életről. Hugo ügyesen közvetítette a korszak színvilágát, ugyanakkor nem konkrét történelmi eseményeket ábrázolt, hanem ügyesen, romantikus szellemben teremtette újra a hétköznapiakat. A regényíró a mű elejétől a fényes középkori élet hangulatába merítette az olvasót, ahol a legkülönbözőbb életterületek képviselői jelentek meg előttünk: a gazemberektől a Csodák Udvarától XI. Lajos királyig. A történelmi szereplőket, például XI. Lajost a kitalált hősök háttérbe szorítják. Az összes hős nevét nem a szerző találta ki, hanem régi forrásokból vette át. A regény hősei egyszerre képiak, konkrétak és szimbolikusak. Az író egymás mellé állított pozitív és negatív karaktereket, szembeállítva őket, és feltűnő eltérést mutatott a külső és az emberek belső tartalma között: Quasimodo csúnyasága paradox módon ötvöződött odaadásával és kedvességével, Phoebus de Chateaupér szépsége elrejtette aljasságát, hülyeség. A regény egyik fő szimbóluma a párizsi Notre-Dame katedrális, egy örök történelmi kép. A katedrális egy élőlény a regényben, talán az emberi tragédia egyik főszereplője, egy egész korszak

Franciaország történelmében. A könyv középpontjában a francia nép lelki életének szimbóluma, a párizsi Notre-Dame katedrális áll, amelyet ismeretlen mesterek százai építettek, a nemzeti lélek kifejezőjeként. A regényben nem a vallásos hit központja volt, hanem az élet szenvedélyeinek helye lett.

A nyomorultak című regény nemcsak társadalmi eposz az emberek sorsáról, hanem a múltba visszatekintő filozófiai mű. Victor Hugo a regényírás teljes ideje alatt nemcsak a legkülönbözőbb történelmi forrásokat vagy összegyűjtött anyagokat használta fel. Az író még az alsóbb rétegek képviselőivel is kommunikált, és meghallgatta a lakosság "magasabb" rétegeinek véleményét is. Ismeretes, hogy a művész számos szótárt használt, és egyidejűleg "kutatást" végzett valódi bűnözők körében. Viktor Hugó a *Nyomorultak* negyedik részében egy egész könyvet szentelt az argóval kapcsolatos gondolatoknak és információknak. A művész szavai helytállóak, új szavak megjelenését követi nyomon Franciaország akkori bűnügyi szókincsében. A nép a regény fő eleme, főszereplője és a bíróság legmagasabb foka. *A nyomorultak* című regény művészi felépítését tekintve szokatlan alkotás, mert az irodalom minden műfaját és típusát, cselekményét és típusát ötvözi: filozófiai és szimbolikus regény, de a történelmi regény különálló elemeivel; ugyanakkor humanista társadalmi eposz, amely az emberek súlyos szenvedéseit ábrázolja, és magasabb erkölcsi tulajdonságok hordozójaként veszi védelem alá; ez is "lírai regény, amelyben egy gondolkodó gondolatai és a költő minden izgalma, az ember minden érzése, rokonszenve és ellenszenve kifejezésre jut"; végül vannak benne leírások és jelenetek, amelyeket "a realizmus ritka ereje jellemez". Ezenkívül hozzá kell tenni, hogy a *Nyomorultak* részei és egyes könyvei túlmutatnak a valóságos szépirodalom keretein, inkább történetírói munkákra emlékeztetnek.

Magyarázza el, hogy a szerző miért összpontosította az összes cselekményt és szereplőt a Notre-Dame-székesegyház köré?

Szakirodalom:

1. Horváth Károly. A romantika. Budapest, 1965.

2. Múrányi Gőző. Az Óceán-ember (Victor Hugo élete és művei). Gondolat Kiadó, 1970.
3. Világirodalom. Főszerk. Pál József, Bp., Akadémiai Kiadó, 2012.
4. Világirodalmi kisenciklopédia I. (A–L). Szerk. Köpeczi Béla, Pók Lajos. Budapest, Gondolat. 1976.
5. Давиденко Г.Й., Чайка О.М. Історія зарубіжної літератури ХІХ – початку ХХ століття: навч. посібник. К.: Центр учбової літератури, 2007.
6. Наливайко Д.С., Шахова К.О. Зарубіжна література ХІХ сторіччя. Доба романтизму: підручник. Тернопіль, 2001.

5. Gyakorlati foglalkozás témája:

V. HUGO *ERNANI* CÍMŰ ROMANTIKUS DRÁMÁJA

1. A romantikus dráma ideológiai és művészi jellemzői.
2. V. Hugo, mint a dráma teoretikusa és "gyakorlója".
3. V. Hugo *Ernani* világa. A drámai konfliktus természete. A képalkotás elvei (jellemzőik) és a cselekmény. Feltételes demokratikus hős.
4. V. Hugo dramaturgiájának jelentősége a romantika esztétikájának alakulásában.

MÓDSZERTANI SEGÉDANYAG:

V. Hugo élete végeig írt drámákat. Hugo minden dráma cselekményét Franciaország és más nyugat-európai országok 16. és 17. századi történelméből vette át, és ez nem volt véletlen. Az említett évszázadok nagy fordulópontot jelentenek az európai történelemben, tele viharos dinamikával, éles ellentmondásokkal és konfliktusokkal, ami vonzotta Hugót is, mert ez felelt meg leginkább romantikus dráma elveinek. Ugyanakkor ez volt a régi feudális világ válságának, a harmadik birtok fokozott fejlődésének és a modern demokrácia megszületésének korszaka, és ez a társadalomtörténeti tartalom is felkeltette Hugo aktív érdeklődését, és egyfajta reflexióra is talált a drámáiban.

Drámáiban Hugo ragaszkodott a romantikus ellentétek poétikájának elveihez, amelyek mind drámáinak komponálását, mind az intrika kibontakozását, mind pedig

a szereplők és ábrázolásuk eszközszerét uralják. A fény és az árnyak, a jó és a rossz egyértelműen elhatárolódnak bennük, a színészek egyformán egyértelműen megoszlanak pozitív és negatív, jó és rossz hordozóira, minden szereplőt egy-egy uralkodó szenvedéllyel ruháznak fel, amely meghatározza karakterét és sorsát.

Hugo írta a *Hernani* című drámát 1830-ban. A forradalom előestéjén e dráma premierje a 19. századi francia színház történetének központi eseményévé vált. A klasszicizmust megsemmisítő csapás érte. A darab (Spanyolország 1519-ben) cselekményét Hugo úgy építi fel, hogy a legnyitottabban tárja fel a szerző ideológiai álláspontját. Három férfi a gyönyörű Doña Sol szerelméért küzd – Don Carlos király, gróf Silva és a rabló Hernani. A darabban mindhárman nemes tetteket hajtanak végre.

A gróf megmenti Hernanit, akit a király üldöz. De őt csak a vendéglátás hagyományos fogalmai vezérik. A király megbocsátja Hernani összeesküvését, és Doña Sol kezét nyújtja neki. De nem a nemesség, hanem a precíz politikai számítás készíti erre a lépésre. Általában véve a király a dráma legerkölcstelenebb hőse. Nem véletlenül kezdődik a darab Doña Sol és Hernani találkozásával, amelyet a király a szekrényben ülve néz. De Silva gróf sem nemes, amikor megtudja, hogy Doña Sol Hernani felesége lesz. Azt követeli Hernanitól, aki hála jeléül jogot adott a grófnak az élete irányítására, hogy Hernani legyen öngyilkos. És csak a rabló bizonyul a végsőkéig nemesnek. Ígéretét betartva mérget vesz be. Doña Sol öngyilkos lesz vele. A fiatal szerelmesek erkölcsileg legyőzik a becstelen nemesség világát. A szerző ezt hangsúlyozza az utolsó epizódban. De Silva gróf felismerve pozíciója vereségét, megöli magát.

Szakirodalom:

1. V. Hugo. Az *Hernani* előszava. In: Horváth Károly. *A romantika*. Budapest, 1965.
2. Világirodalom. Főszerk. Pál József. Bp., Akadémiai kiadó, 2012.
3. Múrányi Gőző. *Az Óceán-ember (Victor Hugo élete és művei)*. Gondolat Kiadó, 1970.
4. Давиденко Г.Й., Чайка О.М. *Історія зарубіжної літератури XIX – початку XX століття: навч. посібник*. К.: Центр учбової літератури, 2007.

5. Наливайко Д.С., Шахова К.О. Зарубіжна література ХІХ сторіччя. Доба романтизму: підручник. Тернопіль, 2001.

6. Gyakorlati foglalkozás témája:

AZ E. A. POE MŰVEINEK SAJÁTOSSÁGA ÉS MOTÍVUMKOMPLEXUMA

1. Edgar Allan Poe novellisztikája.
2. *A Morgue utcai kettős gyilkosság* novella fő cselekménye, elemzése.
3. Logikus novellák. *Az Aranybogár*, *A Morgue utcai kettős gyilkosság*, *Az ellopott levél* novellák jellemzői.
4. *Az Aranybogár* mint pszichológiai novella.
5. A novellák művészi jellemzői. Az áruló szív című rémtörténet.

MÓDSZERTANI SEGÉDANYAG:

E. Poe a detektívtörténet három fő irányának alapítója volt - romantikus (megfelelően szenzációs), klasszikus (megfelelően intellektuális) és gótikus (szörnyű, ijesztő). A detektív egy próza műfaja, amelyben a cselekmény egy bűnügyi rejtély köré épült, és a főszereplő egy nyomozó volt - a rendőrség képviselője vagy egy magánnyomozó.

A detektív jellemzői:

- a középpontban nem a bűncselekmény tragédiája, hanem az igazság keresésének intellektuális folyamata állt;
- az akció nagyon korlátozott helyen zajlott;
- a főszereplő az egyetlen, aki sikert érhet el, aki mintha programozva lett volna;
- az olvasónak lehetősége volt nyomon követni a vizsgáló véleményének alakulását;
- mozgások és érzelmek hiánya;
- a történet monotonitása, a hősök hosszú történetei különféle apróságokról.

A detektív műfaj alapszabálya, hogy minél bonyolultabb és zavarosabb az ügy, annál könnyebben megoldható.

Edgar Poe három híres novellájában S. Auguste Dupin szerepelt az írói fantázia alkotta. Dupin nem rendőr, nem nyomozó, hanem amatőr, aki közvetlenül nem vett részt a bűncselekmény felderítésében, de elméje kimerítően logikájának, elemző képességének köszönhetően segít megoldani azt. Dupin pontosan felmérte a bűncselekmény összes körülményét, jellegét, okait, feltételezeten felkutatva a bűnözőt. Dupin a világnomozó olyan képeinek elődje, mint Sherlock Holmes Magret felügyelő. *A Morgue utcai kettős gyilkosság* című novellában a szerző bemutatta nekünk hőst, az elszegényedett fiatal arisztokrata Dupint, a művelt, művelt és olvasott embert. Dupin a legkiemelkedőbb alak az E. Poe által alkotott karakterek közül.

Az író mindent adott neki, amit szeretett volna adni egy embernek. Első pillantásra furcsa volt Dupin elzárt élete, éjszakai munkamódszere, nappal pedig leengedte a függönyöket az ablakokon. De ezeknek a furcsaságoknak megvolt a magyarázata. Mint E. Poe sok hőst, Dupint is egy szenvedély veszi körül, és meghajol előtte. A nyomozói munka ugyanolyan esztétikai élvezet, ugyanolyan "szép játék" számára, mint egy zenésznek hegedülni. Ugyanakkor ez egy rituálé, valami a mágiához hasonló, miközben maga Dupin az intellektuális bűvész, varázsló szerepét töltötte be "detektív ülésein". A történet fő érdekessége az volt, hogy a nyomozó a barátjának adott magyarázatot. Ez egyfajta napló az elme munkájáról, amely E. Poe detektívnovelláinak cselekményét alkotta.

Poe műveinek egyik legjellemzőbb vonása a titokzatosság. Tudja a titokzatosság, a kimondatlanság hangulatát varázsolni, utalásokkal írja le a felfoghatatlant, ami logikus értelmezésre nem alkalmas, az okok megnevezése nélkül furcsa következményeket ábrázol. Erre használja a teljes arzenált a romantika és a gótika technikáiból. A gótikus regényre jellemző beállítások között titokzatos démoni szereplők szenvednek és okoznak szenvedést másoknak, a sors nehezedik rájuk - leggyakrabban örület vagy valamilyen meg nem nevezett perverzió, erőszakos halállal küszködő, szerencsétlen áldozatok, akik ismeretlen okokból a mindenható ellenségeik karmai.

Szakirodalom:

1. Edgar A. Poe. Edgar Allan Poe válogatott művei. Bp., Európa Könyvkiadó, 1981.
Internetes forrás: <http://mek.oszk.hu/03500/03575/html>.
2. Benyovszky Krisztián. Bevezetés a krimi olvasásába. Dunaszerdahely, Lilium Aurum, 2007.
3. Miklós Ágnes Kata. A nyolc fogaskerék esete. A detektívtörténetek mechanizmusai. Bp., Napvilág Kiadó, 2018.
4. Давиденко Г.Й., Чайка О.М. Історія зарубіжної літератури ХІХ – початку ХХ століття: навч. посібник. К.: Центр учбової літератури, 2007.
5. Наливайко Д.С., Шахова К.О. Зарубіжна література ХІХ сторіччя. Доба романтизму: підручник. Тернопіль, 2001.

2. TARTALMI MODUL

1. Gyakorlati foglalkozás témája:

A HUMANISTA HAGYOMÁNYOK ÉS MEGTESTESÜLÉSÜK C. DICKENS *KARÁCSONYI ÉNEK PRÓZÁBAN* CÍMŰ KISÉRTETTÖRTÉNETÉBEN

1. C. Dickens munkásságának általános jellemzői.
2. A Cratchit család nyomorúságos élete.
3. Scrooge utazása időben és térben karácsony éjszakáján, mint alkalom arra, hogy megértse életét. Scrooge személyiségének leépülése és ennek az okai.
4. Reális és fantasztikus a történetben.

MÓDSZERTANI SEGÉDANYAG:

Dickens művei a legteljesebben tükrözték a viktoriánus korszak angol társadalmának életét. Az angol realizmus vezető vonásai tükröződtek az író munkásságában: a jelen idő problémáinak kezelése, az erkölcsi kérdésekre való odafigyelés, a didaktika, a kritikai pátoasz az ideál megerősítésével kombinálva.

1843-1848-ban megírta a *Karácsonyi történetek* című ciklust. Közülük a leghíresebb az *Karácsonyi ének prózában* (Karácsonyi kísértet-história). Dickens őszintén hitt a világ hatalmasai erkölcsi újjászületésének lehetőségében, és műveiben az erkölcsi átnevelés programját javasolta. Az erre a célra választott karácsonyi ünnep az író szerint a jóság legmagasabb szimbóluma előtt (pontosan így fogta fel a kereszténységet) a saját életére, a múlt újragondolására adott lehetőséget. A történetben Dickens valódi és mesebeli elemeket ötvöz, hogy megmutassa az undorító kegyetlen fősvény Scrooge átalakulását egy kedves és gondoskodó nagyapának. Három szellem – múlt, jelen és jövő mutatják a hős életének okait és következményeit. Egy magányos ember halála, aki a gazdagság felhalmozása érdekében feladta a szerelmet, a barátságot, a családot, nem fog szimpátiát kiváltani senkiben.

Az író a mű műfaját mondásként lehatárolva ezzel annak célját hangsúlyozza (megtanítani az olvasót „helyesen élni”, nevelni, kialakítani benne a másokkal való

együttélés erkölcsi és etikai normáit). Egy közmondás (példabeszéd) a világ összes népe között hagyományosan tanulságos jellegű.

Szakirodalom:

1. Szenczi Miklós, Szobotka Tibor, Katona Anna. Az angol irodalom története. Bp., Gondolat Könyvkiadó, 1972.
2. Charles Dickens. Karácsonyi ének. Internetes forrás: <https://mek.oszk.hu/00300/00366/00366.htm>.
3. Sándorné Dr Kérchy Anna Boglárka. Romanticism and victorianism in english literature. Internetes forrás: https://eta.bibl.u-szeged.hu/2508/1/unit%209_Dickens_Kerchy.pdf.
4. Szerb Antal. A világirodalom története. Második kötet. Révai. Internetes forrás: https://mtda.hu/books/szerb_antal_a_vilagirodalom_tortenete_2_Optimized.pdf.
5. Világirodalom. Főszerk. Pál József. Bp., Akadémiai kiadó, 2012.
6. Давиденко Г.Й., Чайка О.М. Історія зарубіжної літератури ХІХ – початку ХХ століття: навч. посібник. К.: Центр учбової літератури, 2007.
7. Тверітінова Т.І. Історія зарубіжної літератури ХІХ століття. Доба реалізму: навч. посіб. для студ. К. : Київ. ун-т ім. Б. Грінченка, 2020.

2. Gyakorlati foglalkozás témája:

H. FLAUBERT *BOVÁRYNÉ* CÍMŰ REGÉNYE

1. A *Bovaryné* regényírás története, a prototípusok problémája. A regény alcímének szemantikai terhelése.
2. A regény témái, problémái. A polgári környezet kritikája a regényben.
3. A regény cselekmény- és kompozíciós jellemzői. A konfliktus sajátosságai.
4. Bovary Emma tragédiája. Bovary és bovarizmus.
5. Bovary Károly képe a regény eszmei kialakításában és kompozíciójában.
6. A pszichologizmus sajátosságai.

MÓDSZERTANI SEGÉDANYAG:

Flaubert munkássága a francia realizmus új állomása lett. Az író a francia realizmus második korszakának képviselője volt, melynek vonásai igen szemléletesen jelennek meg munkásságában. Flaubert összetett művészi módszerének megértéséhez világosan meg kell tanulni társadalmi-politikai, filozófiai és esztétikai nézeteinek rendszerét, mély ellentmondásait. Az író pesszimista társadalmi fejlődésszemléletét a társadalmi események, valamint a pozitívizmus és a naturalista panteizmus esztétikája iránti rajongás határozták meg. Flaubert esztétikai nézetei meghatározzák egyes vonásait alkotói módszerének: a forma és a tartalom egysége, az élet pontosabb tükrözésére szolgáló speciális stílus, a cselekményhez való viszonyulás sajátossága, a mű értékének meghatározása. Két téma vonzotta az író: a modern élet tanulmányozása és a távoli múlt gondos rekonstrukciója.

Miközben a *Bovaryné* című regényen dolgozott, Flaubert objektív stílust alakított ki, amelyet a 19. század második felének francia írói különféle módosításokkal átvettek. Ez a karakterábrázolás olyan megközelítése, amikor a szerző nem közvetlenül fejezte ki hozzáállását, hanem saját karakterlogikáját igyekezett feltárni. A szerző nem értékelt a hősök élményeit, tetteik indítékait. De a valóságot ábrázolva az író lehetőséget adott az olvasónak, hogy átérezhesse a hős lelkiállapotát, élményeit.

A regény cselekménye az életből származik. Azon a drámán alapult, amely a Rouen külvárosából származó Delamar orvos családjában robbant ki, aki első felesége halála után kezét és szívét nyújtotta egy parasztszomszéd fiatal és bájos lányának. A szépségről kiderült, hogy ez egy lány nagy vágyakkal. Férjét hamar megunta és szeretői voltak. Miután nagy mennyiségű pénzt költött ruhákra és ékszerekre, adósságai támadtak, és megmérgezte magát. Később a férj is öngyilkos lett. Ez a cselekmény szinte változatlan formában lett a *Bovaryné* regény alapja.

Flaubert öt évig írta a regényt. Az író, miközben a könyvön dolgozott, feladta az élet minden örömét, bezárkózott birtokára, éjjel-nappal ült, írta a leendő regény lapjait. A regényíró gondosan kidolgozta a cselekmény helyét: mintha saját

szemünkkel láttuk volna Rouen vidékét és utcáit, a gyógyszertárak, a házak belső tereit. Ismeretes, hogy Flaubert kifejezetten orvosi műveket olvasott, amelyekben a mérgezést írják le, mielőtt létrehozta a műben a megfelelő jelenetet. H. Flaubert példátlan erővel és drámaisággal tárta fel az álmok és a valóság konfliktusát, amellyel előbb-utóbb minden embernek szembe kell néznie. 1856-ban a regény a Paris Review folyóiratban jelent meg, majd egy évvel később külön könyvként is megjelent. A szerzőt paráznasággal vádolták és bíróság elé állították. 1857. január 29-től február 7-ig ez a folyamat folytatódott. Sknar ügyvéd erőfeszítéseinek köszönhetően, akinek a regényt szentelték, a vádak elvetették. Az író később így emlékezett vissza: "Ez a folyamat hatalmas reklámot teremtett számomra."

A *Bovaryné* műfaji sajátosságait tekintve közel áll egy szociálpszichológiai regényhez. A hétköznapi emberek, a korlátolt, önelégült, vulgáris emberek világa jelent meg az olvasó előtt. Az olvasó elé az akkori időre és helyre jellemző típusok teljes készlete kerül: orvos, patikus, boltos, közjegyző, vidéki szálloda tulajdonosa, pap, gazda stb. Életük tele van kicsinyes ügyekkel, érdekekkel és aggodalmakkal, a lélektani minden pillantásától mentesen. A szerző felvetette a valódi és az ideális közötti örök konfliktust, és ügyesen ábrázolta a hősnő belső világát. A valóság és az illúzió közötti szakadék, az önámításban élés, a vágy, hogy másnak képzelje magát, mint amilyen valójában volt, vált a tragikus vég okaivá. Ez a jelenség annyira jellemzőnek bizonyult, hogy később a „bovarizmus” nevet kapta. Flaubert pszichológiailag motiválta a szereplők minden cselekedete, felhagyott a korai realizmusra jellemző domináns szenvedély ábrázolásával.

Szakirodalom:

1. A francia irodalom története. Maár Judit (szerk.). ELTE Eötvös Kiadó, 2011.
2. Dobossy László. A francia irodalom története I-II. Budapest, Gondolat Könyvkiadó, 1963.
3. Pierre Bourdieu. Flaubert és a „realizmus”. In A művészet szabályai. Budapest, 2013. Internetes forrás: http://corvina.mke.hu:8080/voyager/images/Temp/wessely/A_muveszet_szabalyai.pdf.

4. Tóth Árpád. A fordító előszava Gustave Flaubert *Bouvard és Pécuchet* című regényéhez. Internetes forrás: https://www.ponticulus.hu/rovatok/_mesterkurzus/flaubert-bouvard-pecuchet-eloszo.html#gsc.tab=0.
5. Világirodalom. Főszerk. Pál József. Bp., Akadémiai kiadó, 2012.
6. Тверітінова Т.І. Історія зарубіжної літератури ХІХ століття. Доба реалізму: навч. посіб. для студ. К. : Київ. ун-т ім. Б. Грінченка, 2020.

3. Gyakorlati foglalkozás témája:

GUY DE MAUPASSANT NOVELLÁI

1. Guy de Maupassant mint a novella műfajának egyik legnagyobb mestere. Az író életútja.
2. Guy de Maupassant novellái: fajták, jellemzők, vezető témák.
3. A *Gömböc* című novella elemzése. A novella kompozíciójának jellemzői.
4. Narráció dinamizmusa és pszichologizmus *Gömböc* című novella szereplőinek ábrázolásában.
5. Drámai dialógusos novellák *Luneau-né esete*, *Az ágy szélén*, *Elégtétel és a Falusi bíróság*.

MÓDSZERTANI SEGÉDANYAG:

A 19. századi francia novella Guy de Maupassant munkásságában érte el csúcspontját. Alkotómunkája több mint 20 gyűjteményből áll, 300 novellát tartalmaztak. Ezeket a műveket 1880–1890 között írta. Guy de Maupassant új típusú regényt alkotott, amelyet az európai irodalom nem ismert. Műveinek elemzése meglehetősen nehéz, mert legtöbbször a novella cselekménye és tartalma nem esett egybe. A szerző általában csak az emberi létezés egy különálló epizódját reprodukálta, világosan meghatározott befejezés nélkül - egy "életdarabot". De minden ilyen epizód az élet mély folyamatainak megnyilvánulása volt, amelyet a szerző felajánlott az olvasónak, hogy lássa és megértse. A cselekmény mintegy

csúcstalaj lett, amely jelentős művészi réteget rejtett. A kép ezen elvét később "alszövegnek" nevezték.

Maupassant regényírói készsége:

- a szüzsé egy szálon fut;
- a cselekmények élessége és dinamizmusa;
- a hősök minden cselekedetének pszichológiai motivációja;
- koncentráció egy eseményre, a karakterek éles összecsapására;
- a cselekvés drámai feszültsége;
- kontraszt vétele;
- élénk párbeszéd;
- a hősök nyelve egyénre szabott;
- a művészi részletek széleskörű felhasználása;
- váratlan megoldás;
- a művek változatos formái;
- rövidség.

Guy de Maupassant a realizmus és a pszichológia sajátos eszközeit használta Flaubertől, akinek tanítványa volt: ne írja le a hős pszichológiáját - hadd beszéljenek helyette a tettei; ne magyarázza el a részleteket - hagyja, hogy a kiválasztott jellemző éles és teljes érzést adjon az egészről; ne kommentelj és ne értékelj – beszéljenek a tettek és a szöveg, a szókincs és a színek.

Az egyik leghíresebb novellája Egy esszéjében Maupassant elmesélte, hogy Emile Zola medani vidéki házában összegyűlt fiatal írók egy csoportja elhatározta, hogy novellagyűjteményt készít a francia-porosz háború témájában. Maupassant és két másik író kapott feladatot írni egy-egy történetet ehhez a gyűjteményhez.

A gyűjtemény feladata a 70-es évek sovíniszta irodalma elleni küzdelem, amely a legyőzött francia sereget a mennybe emelte. A történetet, amelyet Maupassant a *Gömböc*-ben mesélt, rokonától tanulta, aki maga is részt vett ezen az utazáson. Ám a cselekményt a valós életből átvéve, Maupassant egyáltalán nem törekedett arra, hogy egy életkalandot naturalista módon reprodukáljon a valóságban benne rejlő összes

részlettel és részlettel, hanem számos változtatást eszközölt rajta. Andrienna Legei, a *Gömböc* prototípusa valójában hű maradt a porosz tiszt iránti kibékíthetetlen hazafias ellenségeskedéséhez. Emiatt szemtanúk szerint rendkívül megsértődött Maupassantra, amiért *Gömböckát* más cselekvésre kényszerítette. Az író személyesen ismerte Legae-t: sikertelen öngyilkossági kísérlet után szegénységben halt meg, levelet hagyva az ingatlangazdájának, amelyben bocsánatot kért, amiért nem tudott neki 7 frankot fizetni.

A novella szerkezetének jellemzői:

- a novella expozíciója tág képet adott az invázióról, a történelmi események leírását;
- a novella csúcspontja – *Gömböc* tiltakozása;
- váratlan megoldás;
- viselkedésükön keresztül kiderült a hősök jelleme;
- a postakocsiban lezajlott események a felső világból származó emberek és az alsó világbeli emberek attitűdjében jelennek meg;
- maga a szerző nem nyilvánított közvetlen hozzáállást a hősökhöz.

Szakirodalom:

1. A francia irodalom története. Maár Judit (szerk.). ELTE Eötvös Kiadó, 2011.
2. Armand Lanoux. Maupassant, a szépfiú. Budapest, 1974.
3. Dobossy László. A francia irodalom története I-II. Budapest, Gondolat Könyvkiadó, 1963.
4. Körömi Gabriella. A drámai forma megjelenése Guy de Maupassant dialógusos novelláiban. Internetes forrás: https://publikacio.unieszterhazy.hu/7264/1/121_134_K%C3%B6r%C3%B6mi.pdf.
5. Világirodalom. Főszerk. Pál József. Bp., Akadémiai kiadó, 2012.
6. Тверітінова Т.І. Історія зарубіжної літератури ХІХ століття. Доба реалізму: навч. посіб. для студ. К. : Київ. ун-т ім. Б. Грінченка, 2020.

4. Gyakorlati foglalkozás témája:
NATURALIZMUS A FRANCIA IRODALOMBAN.
EMILE ZOLA MUNKÁSSÁGA

1. A naturalizmus irányzata a francia irodalomban. Jellemző vonásai.
2. Emile Zola munkássága.
3. E. Zola regényeinek tematikus változata és problematika. *Nana*, *Páris gyomra*.
4. A *Germinal* című regény megírásának története. A főszereplők képei. A szerelem tragédiája.
5. E. Zola hatása a magyar irodalomra.

MÓDSZERTANI SEGÉDANYAG:

A 19. század második felében a realizmus Franciaországban naturalizmussá nőtte ki magát, egy olyan irodalmi stílussá, amely az 1870-es és 1900-as években terjedt el Európában és Amerikában. A naturalizmus elméletének alapja Auguste Comte pozitívizmusa volt.

Különbség a realizmustól: a naturalizmus túlságosan egyenesen fejezte ki jellemzőit a gyakorlatban; a természettudósok szempontjából egyáltalán nem volt különbség az irodalmi kreativitás és tudományos ismeretek között; a természettudósok úgy vélték, hogy az írónak átfogóan és objektíven kell alkotnia olyan társadalomképet, mintha történész vagy szociológus foglalkozna vele. A naturalizmus megjelenését kritika kísérte, miközben a naturalisták egyre jobban belemélyedtek a nem költői valóságba.

A naturalisták egy újfajta művészet úttörőinek nevezték magukat, amely csak a tényekhez kapcsolódik. Ha szerintük az összes korábbi művészet a szépséget szolgálta, akkor az új az igazságot szolgálta. Ezért a naturalisták szembeszálltak a művész bármilyen szabadságjogával, az életanyag kiválasztásával, a művészet számára tiltott témák létezésével.

E. Zolát a naturalista iskola megalapítójának tartották. A naturalizmus teoretikusaként az 1970-es években publikált az Európa Hírnöke oldalain. A

"Naturalista regényírók" és a "Kísérleti regény" című művei az elméletalkotás fő anyagai.

A kísérleti módszerrel írt Rougon-Macquart ciklus egyik legjobb regénye a *Germinal* című regény volt. Zola ebben a művében a 19. század végi Franciaország nemzeti életének legfontosabb társadalomtörténeti ellentmondását elemezte, amelyet maga az író a „munka és tőke” harcának nevezett el. A *Germinal* egy grandiózus falfestmény, amely a bányászok életének és munkásságának legrészletesebb, impresszionisztikus leírásaiból állt, váltakozva kiterjedt szimbolikus festményekkel.

Zola munkássága óriási hatással volt a naturalizmus és a realizmus fejlődésére az egész világon. Emile Zola a filozófiai konceptualizmus és publicisztika úttörője az irodalomban, a klasszikus realista regény hagyományos drámai cselekményfejlesztése helyett a montázs technikáját dolgozta ki a regényben.

Szakirodalom:

1. A francia irodalom története. Maár Judit (szerk.). ELTE Eötvös Kiadó, 2011.
2. Armand Lanoux. Jó napot, Zola úr! Budapest, Gondolat Könyvkiadó, 1969.
3. Kálai Sándor. Papok és orvosok. Vallási és tudományos diskurzus Émile Zola regényciklusában. Debrecen, 2009.
4. Salyámosy Miklós. Émile Zola. Budapest, Gondolat Könyvkiadó, 1962.
5. Világirodalmi lexikon XVIII. (Z–Index). Főszerk. Szerdahelyi István. Budapest, Akadémiai kiadó, 1995.
6. Világirodalom. Főszerk. Pál József. Bp., Akadémiai kiadó, 2012.

5. Gyakorlati foglalkozás témája:

MARK TWAIN *TOM SAWYER KALANDJAI*: A REGÉNY POÉTIKÁJA

1. Mark Twain stílusának kialakulása.
2. Tom Sawyer kalandjai című regény ismert műfaji változatainak paródiája.
3. A Tom Sawyer kalandjai a "fiatalság varázslatos eposza": a tiszta gyermekkori érzések és a fiús lázadás költészete. A regény témái, problémái, képrendszer.
4. Panorámakép a modern Amerika felnőtt világáról egy gyerek szemével.

MÓDSZERTANI SEGÉDANYAG:

Mark Twain író az amerikai realizmus egyik alapítójának tartják. Mark Twain a demokratikusok képviselője volt az amerikai irodalom irányában. A demokratikus világszemlélet segítette az író munkásságában, hogy megvalósítsa és szintetizálja az Amerikai Egyesült Államok korábbi művészetének vívmányait. Munkáját az 1850-es évek romantikusai és realistái egyaránt készítették, így az író műveiben a romantikus és a realista irányzatok, a "romantikus szépség" és a "realisztikus hétköznapiak" ötvöződnek. Mark Twain alkotásaiban az amerikai realizmus megtalálta jellegzetes művészi arcát meghatározó jegyekkel: groteszk, szimbolizmus, metaforikusság, belső líra és természet közelség. A romantikusokat utánozva méltatta a „természetes” életjelenségek szépségét, amelyet nem ront el a civilizáció, osztoznak gyűlöletükben minden mesterséges, valóságútlan, hamis iránt, de a romantikában is ellenezte ugyanezeket a megnyilvánulásokat.

A világhírnevet Mark Twainnek egy dilógia hozta el, ami önéletrajzi jellegű. Ez regény *Tom Sawyer kalandjai*, amelynek 1876 – ban az első rész jelent meg. A műben ábrázolta a gyermekek lélektani világát a szabadságvágyukkal, romantikával, közvetlenséggel, amely szembeállította a felnőttek unalmas és kegyetlen világát. A munka során Mark Twain azt hitte, hogy felnőtteknek ír könyvet, de annak első olvasója, az író W. Dean Howells meggyőzte őt arról, hogy a könyv példátlan sikert arat majd a gyerekek körében.

Mark Twain könyvének megjelenése idején a gyerekkönyvek általános műfaja volt az úgynevezett vasárnapi iskolai könyvek, amelyek a jó gyerekekről meséltek, akik példamutató viselkedésükért a mennybe mennek, és a rosszakról, akik az akasztófát várják. Ezt az irodalmat az író kinevelte az elbeszéléseiben, amelyek voltak a regény elődjai.

A *Tom Sawyer kalandjai*-ban Mark Twain megpróbálta feleleveníteni a Hannibalban töltött gyermekéveket, amelyek egy napsütötte Mississippri város idilljeként maradtak meg emlékezetében. A regény főszereplője, Tom Sawyer egy egyszerű fiú, csínytevő és verekedő, aki Polly néni néhai anyja nővérével él együtt.

A gyerekek és a felnőttek gyakran nem értik meg egymást. A meggyőzés legradikálisabb eszközei a helyi tanárok szemszögéből a nyakszirt és a bot. A regény konfliktusa az eleven fiú és a felnőttek világa között a vallásukkal, a vasárnapi iskolával, az unalmas didaktikus nevelési rendszerrel, a hazugsággal és a képmutatással van. Ez a generációk ütközése meghatározta a mű teljes művészi szerkezetét. Tom élete nem nevezhető gondtalannak, de tele van kalandokkal, könnyedséggel és apró örömeikkel. Tudja meglátni a szokatlant a nagyon egyszerűben, a mindennapokban.

Szakirodalom:

1. Bollobás Enikő. Az amerikai irodalom rövid története. Budapest, Osiris. 2005.
2. Mark Twain. Tom Sawyer kalandjai. Internetes forrás: <https://mek.oszk.hu/04100/04170/04170.pdf>.
3. Országh László. Az amerikai irodalom története. Budapest, Gondolat, 1967.
4. Szerb Antal. A világirodalom története. Budapest, 1962.
5. Török András. Mark Twain világa. Budapest, Európa Könyvkiadó, 1982.
6. Világirodalom. Főszerk. Pál József. Bp., Akadémiai kiadó, 2012.
7. Тверітінова Т.І. Історія зарубіжної літератури ХІХ століття. Доба реалізму: навч. посіб. для студ. К. : Київ. ун-т ім. Б. Грінченка, 2020.

6. Gyakorlati foglalkozás témája:

O. HENRY NOVELLÁI

1. O. Henry novellája az amerikai irodalmi hagyományban.
2. Az amerikai világkép tükröződése O. Henry novelláiban.
3. A novellák tematikus változatossága. Humor és irónia az amerikai író műveiben.
4. Az önéletrajz jellemzői *A háromkirályok ajándéka* c. novellájában.
5. Városi téma a *Bútorozott szoba* című novellában.
6. Az emberi odaadás témája az *Utolsó levél* című novellában.

MÓDSZERTANI SEGÉDANYAG:

O. Henry amerikai író felülmúlhatatlan humorista és szatirikus, a novellák mestere. O. Henry 1904-ben kezdett aktívan írni és publikálni. A New York-i *World* újság szerződése szerint minden héten egy rövid vasárnapi történetet kellett volna benyújtania. 1904 folyamán az író hatvanhat novellát jelentetett meg, a következő évben pedig hatvannégyet. Összesen 273 novellát és egy regényt írt, amelyek tizenkét műgyűjteménybe kerültek be.

O. Henry novellái hagyományosan több ciklusra oszlanak. A New York-i ciklus mintegy százötven novella. A fő téma a „kisember” sorsa a nagyvárosban. Az író lenyűgöző képet ad a hétköznapi emberek szervezetlenségéről, szegénységéről, beteljesületlen álmairól, megtört illúzióiról.

A ciklus legjobb alkotásai közé tartozik *A háromkirályok ajándéka* (1905). Ez egy megható történet szegény emberek életéről - a fiatal pár Jim és Della Dillingham. Nehéz helyzetben lévén ennek ellenére igyekeznek tisztességes ajándékokat adni egymásnak szenteste. Ha mindenkinek van kincse, az a kincs Della gyönyörű, hosszú haja volt, Jim-é pedig egy karóra, amelyet az apja hagyott rá. Titokban eladják kincseiket, hogy karácsonyi ajándékokat készítsenek: Jimnek platina óraláncot, Dellának teknősbékás hajfésűt.

Az *Utolsó levél* című novellát dinamikus cselekmény jellemzi, váratlan, kettős felbontással. A mű két történetszaklat tartalmaz: az első a lány művésznő, Jonesy és barátja, Sue életét és betegségét meséli el, a második pedig a régi sikertelen művésze, Bermanról, aki egész életében egy remekművet próbált írni. Első pillantásra a fő történet Jonesy betegsége, aki feladta a gyógyulás reményét, és úgy döntött, hogy meghal, amikor a szél lefújja az ablaka előtti fa utolsó levelét is. De az utolsó levél nem repül le, és ez erőt ad a lánynak a betegség elleni küzdelemhez. Azonban, mint a darab végén kiderült, Berman volt az, aki az éjszakai felhőszakadás ellenére egy festett levelet rögzített egy ágra, hogy megtámassza a beteg lányt. Saját árán megmenti Jonesy életét, mert aznap este megfázott és megbetegedett. Így gyökeresen megváltozik a vesztes képe, nő az olvasó szemében az önfeláldozás

képessége, a mások szerencsétlensége iránti közöny miatt. Ez a festett lap lett az első és egyetlen remekmű Berman életében.

Szakirodalom:

1. Bollobás Enikő. Az amerikai irodalom története. Budapest, Osiris, 2005.
2. Bollobás Enikő. Az amerikai irodalom rövid története. Budapest, Osiris, 2015.
3. Országh László. Az amerikai irodalom története. Budapest, Gondolat Könyvkiadó, 1967.
4. Világirodalom. Főszerk. Pál József. Bp., Akadémiai kiadó, 2012.
5. Тверітінова Т.І. Історія зарубіжної літератури ХІХ століття. Доба реалізму: навч. посіб. для студ. К. : Київ. ун-т ім. Б. Грінченка, 2020.

7. Gyakorlati foglalkozás témája:

A SZIMBOLISTA DRÁMA ELVEINEK MEGTESTESÜLÉSE

M. MAETERLINCK *A KÉK MADÁR* CÍMŰ DARABJÁBAN

1. M. Maeterlinck életútja.
2. A drámaíró szerepe az „új dráma” kialakulásában.
3. M. Maeterlinck *A kék madár* című drámájának filozófiai szimbólumai.
4. A *kék madár* cselekményének szimbolikus jelentése és a szimbolikus világkép a darabban.
5. A *kék madár* képének kétértelműsége.

MÓDSZERTANI SEGÉDANYAG:

M. Maeterlinck az általánosan elismert drámaírók közé tartozott, és a szimbolista színház megalapítójának tartották. Belgium legkiválóbb drámaírója, akit életében "belga Shakespeare"-nek hívtak. M. Maeterlincket a szimbolista színház megalapítójának tartják.

A művész dramaturgiai munkásságát 1911-ben irodalmi Nobel-díjjal jutalmazták. Lelkesen nevezték korunk legnagyobb drámaírójának, azt állították, hogy magát Shakespeare-t is felülmúlta, vitatkoztak, hogy komor pesszimista vagy napfényes, szelíd optimista, szerencsés életben és művészetben. Az első világháború

brutálisan megszakította Maeterlinck munkásságának fényes napjait, bár később még sok művet írt.

Az író nevéhez fűződik az „új színház” születése, ahol a fő hangsúly a bonyolult és rejtett lelki életen van. A külső cselekvést belső cselekvés váltja fel. A drámaíró felfedezései fontosnak bizonyultak a következő generációk számára. M. Maeterlinck új típusú drámát alkotott. Drámái az élet tragédiáját mutatták be, egy összetett lelki létet tükröztek. A figyelem középpontjában pedig nem a hősök tettei, hanem az ember érzelmi élményei, a korszak morális és filozófiai problémái állnak. A „rég drámában” a konfliktusok külsőek voltak – nyílt összecsapás a szereplők között. Maeterlinck új drámájában a konfliktusok belsőek voltak – a szereplők ütköztetése a lét tragédiájával, a különböző eszmék ütközése, a hősök lelki ellentmondásai. Pszichológiai ütközések, eszmék ütköztetése váltak a cselekmény mozgatórugóivá. A drámaíró úgy vélte, hogy a művészet feladata az Ismeretlen reprodukálása, egy másik élet ábrázolása, amely alapvetően különbözik a való élettől. A valódi élet az író szerint a tetteken és tetteken kívül zajlott, a lényeg az, hogy hallgassunk az intuíciónak. Ragaszkodott a csend alapvető fontosságához, mondván: "Az igazi élet a csendben van". A drámaíró szimbolista színháza – a „halál színháza” – az Ismeretlen tribünjévé vált. Mindent az Ismeretlen irányított, „láthatatlan”, „végzetes erők, senki által ismeretlen szándékok” uralkodtak. Néha az ismeretlen a halál látszatát öltötte, de csak néha - ennek a rejtélynek a további tisztázása lehetetlen. Az ember az Ismeretlen áldozata, tehetetlen és szóhalmas lény, akit a „közömbös éjszaka” fogságába adnak. Az 1990-es évek elején átdolgozta szimbolista koncepcióját. És a „halál színházából” Maeterlinck a „remény színházába” költözött.

A kék madár filozófiai mesejáték, allegorikus és szimbolikus mű a lét értelméről és az ember mindenhatóságáról. A kék madár a boldogság, az igazság, a jószág szimbóluma. A dráma cselekménye a hősök egy titokzatos madár keresése; a konfliktus a jó és a rossz, a világosság és a sötétség küzdelme, a hősök mindent legyőznek, ami a cél elérésének útjában állt.

Szakirodalom:

1. Almási Miklós. A modern dráma útjain. Gondolat, 1968.
2. Lukács György. A modern dráma fejlődésének története. XII. fejezet: Materlinck és a dekoratív stilizálás. Bp., 1967.
3. Szondi, Peter. A modern dráma elmélete. 4. fejezet. Gondolat, 2003.
4. Világirodalom. Főszerk. Pál József. Bp., Akadémiai kiadó, 2012.
5. Тверітінова Т.І. Історія зарубіжної літератури ХІХ століття. Доба реалізму: навч. посіб. для студ. К. : Київ. ун-т ім. Б. Грінченка, 2020.

KÉRDÉSEK A SZIGORLATHOZ

1. A romantika mint irodalmi és művészeti irányzat.
2. A romantika filozófiai alapjai.
3. A szentimentalizmus és a preromantika mint a romantika megjelenésének esztétikai előfeltétele.
4. A német romantika fejlődésének sajátosságai.
5. A jénai iskola (Novalis, F. Hördelrin, H. von Kleist, A. Chamisso).
6. Az E.T.A. Hoffmann alkotó- és életútja.
7. H. Heine munkássága.
8. Az angol romantikus irodalom fejlődése.
9. Korai angol romantika, W. Blake munkássága.
10. Tavi iskola. (W. Wordsworth, S.T. Coleridge).
11. J. G. Byron a romantikus korszak költő-szimbóluma. A *Childe Harold zarándokútja* című költeménye egy új, *byroni* hős alkotása.
12. P.B. Shelley dalszövegeinek tematikus változatossága, hitvallása és filozófiai absztrakciója.
13. J. Keats munkássága.
14. M. Wollstonecraft Shelley. A *Frankenstein, avagy modern Prometheusz* című regény a felvilágosodás és a gótikus regény hagyományainak ötvözeteként.
15. W. Scott alkotó- és életútja, történelmi regénye.
16. A Brontë nővérek munkássága.
17. A francia romantikus irodalom.

18. A romantika korai szakasza Franciaországban. Madame de Staël és François-René de Chateaubriand.
19. Francia romantikus költészet (Alphonse de Lamartine, A. de Vigny, A. de Musset, V. Hugo).
20. V. Hugo munkásságának jellemzői: általános áttekintés.
21. Romantikus világkép V. Hugo *A parizsi notre-dame*, *A nyomorultak* című regényeiben.
22. A romantikus dráma ideológiai és művészi jellemzői. V. Hugo, mint a dráma teoretikusa és "gyakorlója".
23. A romantika korszakának amerikai irodalma.
24. A patriarchális Amerika romantikus poetizálása és az amerikai kortársak ironikus kigúnyolása W. Irving műveiben.
25. J. F. Cooper, a regényformák sokfélesége a szerző munkásságában (történelmi, tengerészeti, szatirikus, utópisztikus, társadalmi és hétköznapi regények).
26. H. W. Longfellow munkássága.
27. Edgar Allan Poe novellisztikája.
28. A késő-amerikai romantika kifejezése N. Hawthorne és H. Melville műveiben.
29. Az olasz romantika.
30. A realizmus mint művészeti irány az európai országok és az USA irodalmában.
31. Az angol realizmus általános jellemzői.
32. Az angol realista regény és képviselői.
33. C. Dickens fejlődésének fő tendenciái.
34. A humanista hagyományok és megtestesülésük C. Dickens *Karácsonyi ének prózában* című kísértettörténetében.
35. W. Thackeray művészi világa. *A hiúság vására* című műve „hős nélküli regény”.
36. Nőírók Gaskell, G. Eliot munkássága.
37. Thomas Hardy munkássága.
38. A XIX sz. második felének francia irodalma. A francia realizmus általános jellemzői. A modern költészet kezdete. Századvég, dekadencia, szimbolizmus.

39. Stendhal a francia realista regény mestere.
40. O. de Balzac alkotó- és életútja. Az életértékek és az emberi szenvedélyek problémája O. de Balzac *Gobsec* című történetében.
41. Prosper Merimé a pszichológiai novella mestere. Korzikai szokások tükré a *Mateo Falcone* című novellában.
42. H. Flaubert *Bováryné* című regénye.
43. Guy de Maupassant mint a novella műfajának egyik legnagyobb mestere. Az író életútja.
44. A naturalizmus irányzata a francia irodalomban. Jellemző vonásai. Emile Zola munkássága.
45. Charles Baudelaire a szimbolizmus előfutára, életútja.
46. A német realizmus.
47. Az amerikai irodalom a realizmustól a naturalizmusig.
48. Az abszolucionista irodalom hagyományai.
49. Mark Twain *Tom Sawyer kalandjai*: a regény poétikája.
50. O. Henry novellája az amerikai irodalmi hagyományban.
51. Új európai dráma: skandináv-belga párbeszéd (Maurice Maeterlinck, Henrik Ibsen).
52. A szimbolista dráma elveinek megtestesülése M. Maeterlinck *A kék madár* című darabjában.
53. Walt Whitman költészetének panteista világa.
54. Oscar Wilde filozófiája a *Dorian Gray képe* című regényben.

KÖTELEZŐ OLVASMÁNYOK LISTÁJA

A ROMANTIKA

1. Hoffmann

Az arany virágcserep

A kis Zaches, más néven Cinóbe

Murr kandúr életrajza, valamint Johannes Kreisler karmester töredékes életrajza.

2. Heinrich Heine

Dalok könyve

3. William Blake

Versek

4. William Wordsworth és Samuel Taylor Coleridge

Lírai balladák

5. George Gordon Noel Byron

Childe Harold zarándokútja

6. Percy Bysshe Shelley

Óda a nyugati szélhez, A megszabadított Prometheus

7. John Keats

Álom és költészet, Szent Ágnes – este, Óda egy csalogányhoz

8. Walter Scott

Ivanhoe

Rob Roy

9. Mary Wollstonecraft Shelley

Frankenstein, avagy a modern Prométheusz

10. Emily Jane Brontë

Üvöltő szelek

11. Charlotte Brontë

Jane Eyre

12. Victor Hugo

A párizsi Notre Dame

A nyomorultak

13. George Sand

Indiána

14. Ugo Foscolo

Jacopo Ortis utolsó levelei

15. Giacomo Leopardi

Versek

16. Alessandro Manzoni

A jegyesek

17. Washington Irving

Rip van Winkle / Az Álmos-völgy legendája

18. James Fenimore Cooper

Az utolsó mohikán

19. Edgar Allan Poe

Az aranybogár

Az ellopott levél

A Morgue utcai kettős gyilkosság

20. Nathaniel Hawthorne

A gyémántkirály

21. Herman Melville

Moby Dick, vagy A fehér bálna

A REALIZMUS ÉS A SZÁZADFORDULÓ

25. Prosper Mérimée

Mateo Falcone

Tamango

26. Stendhal

Vörös és fekete

Vanina Vanini

27. Honoré de Balzac

Grandet Eugénia

Goriot apó

Gobseck

28. Gustave Flaubert

A Bovaryné

29. Charles Dickens

Karácsonyi ének

Copperfield Dávid

30. William Makepeace Thackeray

Hiúság vására

31. Elizabeth Gaskell

Mary Barton

32. George Eliot

Middlemarch

The Mill on the Floss

33. Thomas Hardy

Egy tiszta nő

34. Baudelaire, Verlain, Rimbaud, Mallarme költészete

35. Émile Zola

Germinal

Nana

36. Guy de Maupassant

Bel ami

Gömböc

37. Theodor Fontane

Jenny Treibel

38. Mark Twain

Tom Sawyer kalandjai

39. O. Henry

A Háromkirályok ajándéka

Bútorozott szoba

Az utolsó levél

40. Maurice Maeterlinck

A kék madár

41. Henrik Ibsen

Babaház

42. Oscar Wilde

Dorian Gray arcképe

43. Walt Whitman

Szabadon választott versei

A FÉLÉVZÁRÓ ELLENŐRZÉS ÉRTÉKELÉSI SZEMPONTJAI

A diákok tudását 100 pontos skálán értékelik. A hallgatók tanulmányi félévi munkájának eredményeit a mindenkori ellenőrzés során 1-60 pont (beleértve), a modul ellenőrző munka eredményeit 1-40 pontig (beleértve) értékelik. Azok a hallgatók szigorlatozhatnak, akik két modul kontroll eredménye alapján legalább 35 pontot szereztek. A szigorlaton a hallgatók szóban válaszolnak olyan kérdésekre, amelyek a félév teljes programanyagát tartalmazzák.

INFORMÁCIÓS FORRÁSOK AZ INTERNETEN

1. [Hegedüs Géza: http://mek.niif.hu/01300/01391/html/index.htm](http://mek.niif.hu/01300/01391/html/index.htm)
2. <https://www.literatura.hu/irok/irok.html>
3. <http://enciklopedia.fazekas.hu/irodalom/Romantika-vilag.htm>
4. <https://vilagirodalom.lap.hu/>

Гарнітура Times New Roman. Папір офсетний.
Формат видання 60x84/16.
Умовн. друк. арк. 3,02 Наклад:100. Зам. №99.
Видавництво ПП «АУТДОР – ШАРК»
88000, м. Ужгород, Україна
пл. Жупанатська, 15/1.

*Свідоцтво про внесення суб'єкта видавничої справи
до державного реєстру видавців, виготовників
і розповсюджувачів видавничої продукції.
Серія 3т № 40 від 29 жовтня 2012 року.*